

**IHMISOIKEUSKESKUS
TOIMINTASUUNNITELMA VUODELLE 2017**

Hyväksytty Ihmisoikeusvaltuuskunnan kokouksessa 5.9.2016

1 IHMISOIKEUSKESKUKSEN TOIMINNAN PAINOPISTEET VUONNA 2017

1.1 Suunnittelun lähtökohdista

- Lakimääräiset tehtävät laajat, tehtävien priorisointi tärkeää
- Ihmisoikeuskeskuksen toiminta jo vakiintunut
- Yhteistyö oikeusasiamiehen kanslian ja perus- ja ihmisoikeustoimijoiden kanssa toimivaa
- Ihmisoikeuskeskuksen tunnettavuutta pitää edelleen parantaa
- Vuonna 2016 uusi tehtävä YK:n vammaissopimuksen 33.2 artiklan nojalla
- Lisävirka vuoden 2016 talousarviossa – keskuksella neljä vakituista virkaa
- Vuonna 2016 asetettiin uusi ihmisoikeusvaltuuskunta

1.2 Tiedotuksen, koulutuksen, kasvatuksen ja tutkimuksen edistäminen

Tiedotus

Ihmisoikeuskeskuksella ei ole tiedottamiseen keskittyvää virkaa. Tiedotus ja viestintä hoidetaan keskuksen asiantuntija- ja tilapäisvoimin. Henkilöstön viestintäosaamista kehitetään koulutuksella ja ulkopuolisia viestinnän palveluita käytetään tarvittaessa.

Ihmisoikeuskeskus tiedottaa laatimalla säännöllisesti **uutiskatsauksia** sekä kansainvälisistä että kotimaan perus- ja ihmisoikeustapahtumista ja aiheista. Perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa viestintää edistetään myös tarjoamalla tietoa toimittajille. Ihmisoikeuskeskus esittelee toimintaansa mm. eduskunnan järjestämässä toimittajien koulutustilaisuuksissa.

Tiedottamiseen käytetään myös **perus- ja ihmisoikeusalan verkostoja**, joista tärkein on ihmisoikeusvaltuuskunta.

Tärkeä tiedotuksen ja koulutuksen keino ovat Ihmisoikeuskeskuksen järjestämät **kutsu- ja yleisötilaisuudet**. Tilaisuuksia järjestetään uusista ja ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeusteemoista, usein yhteistyössä muiden ihmisoikeustoimijoiden kanssa.

Keskuksen verkkosivuja, Facebook-sivua ja Twitter-tiliä hyödynnetään tiedottamiseen perus- ja ihmisoikeuksista yleisesti.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimuksen tultua Suomessa voimaan kesäkuussa 2016, tiedotusta ja viestintää kehitetään uusien edistämisen- ja seurantatehtävien edellyttämällä tavalla ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Viestinnän **esteettömyys ja saavutettavuus** pyritään turvaamaan vuoden 2017 aikana mm. verkkosivuja uudistamalla.

Koulutus ja kasvatusta perus- ja ihmisoikeuksista

Perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvä koulutus ja kasvatusta ovat edelleen tärkeä painopistealue Ihmisoikeuskeskuksen toiminnassa.

Vuoden 2016 aikana Ihmisoikeuskeskus kehitti luentosarjan perus- ja ihmisoikeuksista. Luentosarja koostuu viidestä luennosta ja niiden oheismateriaaleista, joissa avataan perus- ja ihmisoikeusjärjestelmän keskeisiä käsitteitä, rakenteita ja sisältöjä. Luennot ovat vapaasti saatavilla Ihmisoikeuskeskuksen verkkosivuilla.

Vuonna 2017 tavoitteena on saada luentosarja mahdollisimman laajalti käyttöön. Luentosarjaa myös täydennetään keskeisiä teemoja, kuten vammaisten oikeuksia ja alkuperäiskansojen oikeuksia käsittelevillä luennoilla.

Vuoden 2017 tammikuussa Ihmisoikeuskeskus osallistuu Suomen suurimpaan opetus- ja kasvatustapahtumaan. Messukeskuksessa pidettävään Educa-tapahtumaan rakennetaan ihmisoikeuskasvatusta esittelevä näyttely. Lisäksi Ihmisoikeuskeskus suunnittelee tapahtumaan yhteistyössä Opettajien ammattiliiton kanssa ihmisoikeuskasvatusta koskevan lavaohjelman.

Vuoden 2017 alussa on odotettavissa valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman hyväksyminen. Yksi ohjelman neljästä teemasta käsittelee ihmisoikeuskasvatusta. Ihmisoikeuskeskus on tukenut ohjelman laatimista ja tekee osaltaan työtä sen tunnettavuuden ja vaikuttavuuden edistämiseksi vuonna 2017.

Ihmisoikeuskeskus antaa myös asiantuntijatukea ihmisoikeuskoulutusta tekeville tahoille mm. aiheesta ihmisoikeudet ja yritystoiminta. Keskusteluja perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja koulutuksen edistämiseksi Suomessa jatketaan useiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Perus- ja ihmisoikeustutkimus

Ihmisoikeuskeskus seuraa perus- ja ihmisoikeustutkimusta erityisesti sille keskeisten teemojen, kuten ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen ja vammaisten henkilöiden oikeuksien osalta ja tiedottaa ajankohtaisesta tutkimuksesta ja tapahtumista uutiskatsauksissaan.

Vuoden 2016 aikana tehtiin Ihmisoikeuskeskuksen toimeksiannosta ja Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutin toimesta perus-

ja ihmisoikeustutkimusta Suomessa koskeva kartoitus. **Tutkimus julkaistaan vuoden 2017 maaliskuussa Turussa järjestettävillä perus- ja ihmisoikeustutkimuspäivillä.**

1.3 Selvitykset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta

Ihmisoikeuskeskus kerää ja analysoi tietoa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta ja pääsystä oikeuksiin. Tietoa on saatavilla viranomaisten tuottaman tiedon lisäksi mm. ylimmiltä laillisuusvalvojilta, erityisvaltuutetuilta, tutkimuslaitoksilta ja kansalaisjärjestöiltä. Omia selvityksiä tehdään tarvittaessa.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen seuranta on kesäkuusta 2016 Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution erityistehtävä. **Ihmisoikeuskeskus kehittää vammaisten oikeuksien toteutumisen seurantaa** vuoden 2017 aikana yhteistyössä kotimaisten sidosryhmien kanssa, joihin kuuluvat esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamies, yhdenvertaisuusvaltuutettu, vammaisjärjestöt ja tutkimuslaitokset. Ihmisoikeusvaltuuskunnan pysyvä jaosto eli **vammaisten ihmisoikeuskomitea tukee työtä ja osallistuu siihen osana kansallista seurantamekanismia.**

1.4 Aloitteet ja lausunnot

Ihmisoikeuskeskus antaa lausuntoja **ajankohtaisista lainsäädäntöhankkeista**. Keskus tekee myös muihin ajankohtaisiin perus- ihmisoikeusaiheisiin liittyviä aloitteita ja julkaisee kannanottoja sekä tarjoaa asiantuntijatukea erityisesti oman toimintansa painopistealueilla. Myös aloitteiden ja lausuntojen osalta huomiota kiinnitetään erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksiin ja niiden toteutumiseen.

1.5 Osallistuminen eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön

Ihmisoikeuskeskus osallistuu perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Pääpaino on yhteistyöllä, johon kansalliset ihmisoikeusinstituutiot osallistuvat.

Eryityisesti eurooppalaisten ihmisoikeusinstituutioiden verkoston (**ENNHRI**) kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Ihmisoikeuskeskus on marraskuusta 2015 alkaen toiminut ENNHRI:n hallituksen jäsenenä ja osallistuu aktiivisesti sen eri työryhmiin. Näitä ovat mm. oikeudellinen työryhmä ja YK:n vammaissopimuksen täytäntöönpanoa käsittelevä työryhmä, Lisäksi osallistutaan ENNHRI:n vapaamuotoisemmissa verkostoissa tapahtuvaan toimintaan.

EU:n perusoikeusviraston kanssa yhteistyö painottuu sen tutkimustuloksista ja vuosiraportista tiedottamiseen sekä yhteisten tilaisuuksien järjestämiseen ja perusoikeusviraston tilaisuuksiin osallistumiseen. Ihmisoikeuskeskus osallistuu viraston johtajan vierailun järjestämiseen Suomeen keväällä 2017.

Euroopan neuvoston ja YK:n toimielinten ja valvontaelinten kanssa voidaan tietojen antamisen ja suositusten seurannan lisäksi tehdä myös muuta yhteistyötä esimerkiksi tilaisuuksien ja koulutuksen muodossa.

1.6 Muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät

Ihmisoikeuskeskus tiedottaa kansainvälisten ja alueellisten ihmisoikeussopimusten määräaikaisraportoinnista ja täytäntöönpanon seurannasta ja seuraa suositusten täytäntöönpanoa.

Ihmisoikeuskeskus toimittaa täydentävää tietoa Suomen perus- ja ihmisoikeustilanteesta sopimusvalvontaelimiin suoraan ja sitä voidaan kuulla, kun Suomen määräaikaisraporttia käsitellään ao. komiteassa. Suomi on toukokuussa 2017 tarkasteltavana 3. kierroksella YK:n yleismaailmallisessa määräaikaistarkastelussa ihmisoikeusneuvostossa. **Ihmisoikeuskeskus raportoi suoraan UPR-sihteeristölle syyskuussa 2016 ja osallistuu Suomea koskeviin kuulemisiin ihmisoikeusneuvostossa Genevessä vuoden 2017 aikana.**

1.7 Yhteistyö

Vuoropuhelua perus- ja ihmisoikeuksien seurantaan, valvontaa tai edistämistä tekevien muiden viranomaisten kanssa (ylimmät laillisuusvalvojat ja erityisvaltuutetut) jatketaan myös vuonna 2017 kaksi kertaa vuodessa koolle kutsuttavien tapaamisten muodossa.

Valtioneuvoston asettama eri ministeriöiden perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöistä koostuva verkosto (PIOV) on myös tärkeä yhteistyökumppani. Ihmisoikeuskeskuksen asiantuntija toimii verkoston pysyvänä asiantuntijana.

Vuoden 2017 alussa on odotettavissa PIOV:n laatiman valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman hyväksyminen. Ihmisoikeuskeskus on tukenut ohjelman laatimista ja edistää ja seuraa sen toteutumista.

Ihmisoikeuskeskus pitää lisäksi säännöllisesti yhteyttä eduskunnan toimijoihin, muun muassa valiokuntiin ja ihmisoikeusryhmään sekä järjestää eduskunnassa kansanedustajille ja virkamiehille suunnattuja tilaisuuksia.

Yhteyttä pidetään myös ihmisoikeusjärjestöihin ja ihmisoikeuksia painottaviin yliopistollisiin tutkimusyksiköihin tapaamisten ja yhteisten tilaisuuksien merkeissä sekä tietojen vaihtamiseksi.

2 IHMISOIKEUSVALTUUSKUNTA

Ensimmäisen ihmisoikeusvaltuuskunnan toimikausi päättyi 31.3.2016. Eduskunnan oikeusasiamies asetti 17.3.2016 uuden ihmisoikeusvaltuuskunnan. Kokemusten vaihtamiseksi vanhan ja uuden valtuuskunnan välillä järjestettiin huhtikuussa 2016 yhteinen kokous ja samalla uusi valtuuskunta järjestäytyi. Keväällä 2016 Ihmisoikeuskeskus teki kyselyn uuden valtuuskunnan jäsenille kuullakseen valtuuskuntaa sen työ- ja menettelytavoista, tehtävistä sekä käsiteltävistä perus- ja ihmisoikeuskysymyksistä.

Kyselyn tulosten ja valtuuskunnassa käydyin keskustelun pohjalta Ihmisoikeuskeskus valmisteli **valtuuskunnan toiminnan kaksivuotisen työsuunnitelman 2016–2018 (liitteenä)**, joka hyväksyttiin valtuuskunnan kokouksessa 5.9.2016.

YK:n vammaisyleissopimuksen 33 artikla edellyttää riippumatonta rakennetta, jonka avulla edistetään, suojellaan ja seurataan sopimuksen täytäntöönpanoa. Artiklan mukaisista tehtävistä huolehtivat lain mukaan eduskunnan oikeusasiamies, Ihmisoikeuskeskus ja sen ihmisoikeusvaltuuskunta.

Sopimuksen mukaan kansalaisyhteiskunta, erityisesti vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt, on osallistettava ja heidän on osallistuttava valvontaprosessiin täysimääräisesti. **Osallistaminen tapahtuu mm. valtuuskunnan alaisen pysyvän jaoston kautta.** Valtuuskunta valitsi pysyvän jaoston jäsenet kesäkuussa 2016 pidetyssä kokouksessa.

Pysyvä vammaisjaosto eli vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitea aloitti toimintansa syksyllä 2016. **Vammaissopimuksen tunnettavuuden ja täytäntöönpanon edistämistä sekä yhteistyön muotoja kehitetään vuoden 2017 aikana. Lisäksi sopimuksen täytäntöönpanon seuranta käynnistetään.**

LIITE

IHMISOIKEUSKESKUS, IHMISOIKEUSVALTUUSKUNTA JA KANSALLINEN IHMISOIKEUSINSTITUUTIO

3.1 Ihmisoikeuskeskuksen tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on lain perusteella:

- edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta, sekä näihin liittyvää yhteistyötä
- laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta,
- tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi,
- osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön ja
- huolehtia muista vastaavista perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä.

Ihmisoikeuskeskus ei käsittele kanteluja eikä muitakaan yksittäistapauksia.

3.2 Ihmisoikeusvaltuuskunta ja sen tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksella on valtuuskunta, jonka tehtäviin kuuluu lain ja sen esitöiden perusteella:

- toimia perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä,
- käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita ja
- hyväksyä vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen.

Ihmisoikeusvaltuuskunta koostuu kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeustutkimuksen sekä muiden perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen osallistuvien toimijoiden edustajista. Valtuuskunnassa on vähintään 20 ja enintään 40 jäsentä, jotka eduskunnan oikeusasiamies nimittää. Ihmisoikeuskeskuksen johtaja toimii valtuuskunnan puheenjohtajana.

Ihmisoikeusvaltuuskunta päättää Ihmisoikeuskeskuksen **toiminnallisista päälinjoista hyväksymällä sen vuosittaisen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen.** Näin valtuuskunta osaltaan ohjaa keskuksen toimintaa sen lakisäätteisten tehtävien toteuttamiseksi käytettävissä olevien resurssien puitteissa.

3.3 Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio

Ihmisoikeuskeskuksen perustamisella ja valtuuskunnan asettamisella on luotu Suomeen rakenne, joka yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa täyttää Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleiskokouksen vuonna 1993 hyväksymien nk. Pariisin periaatteiden mukaiset kansallisen ihmisoikeusinstituution vaatimukset. Näitä vaatimuksia ovat muun muassa itsenäinen ja riippumaton asema paitsi muodollisesti, myös taloudellisesti ja hallinnollisesti sekä mahdollisimman laaja tehtävänkuva ihmisoikeuksien edistämiseksi ja turvaamiseksi. Hallituksen esityksen mukaan valtuuskunnalla on määrä toteuttaa Pariisin periaatteiden vaatimusta kansallisen ihmisoikeusinstituution laajasta yhteistyöverkostosta tai pluralistisesta kokoonpanosta.

Ihmisoikeuskeskuksen perus- ja ihmisoikeuksien yleiseen edistämiseen ja seurantaan liittyvät tehtävät, oikeusasiamiehen perus- ja ihmisoikeusmandaatti ja ihmisoikeusvaltuuskunnan pluralistisuus muodostavat erinomaiset lähtökohdat kansallisen ihmisoikeusinstituution toiminnalle.

Kansallisen ihmisoikeusinstituution yhteinen strategia vahvistettiin 18.6.2014. Instituution **viisi pitkän aikavälin tavoitetta** ovat:

1. Yleinen tietoisuus, ymmärrys ja osaaminen perus- ja ihmisoikeuksista lisääntyy ja niiden kunnioittaminen vahvistuu
2. Puutteet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tunnistetaan ja korjataan
3. Kansallinen lainsäädäntö ja muu normisto sekä niiden soveltamiskäytäntö turvaavat tehokkaasti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen
4. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset saatetaan voimaan ja muut ihmisoikeusinstrumentit omaksutaan joutuisasti ja pannaan täytäntöön tehokkaasti
5. Oikeusvaltioperiaate toteutuu

Ihmisoikeusinstituution strategiassa ihmisoikeusvaltuuskunnan rooli linkittyy kolmeen eri tavoitteeseen:

1. Puutteet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tunnistetaan ja korjataan: perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista seurataan systemaattisesti ihmisoikeusvaltuuskunnan toimesta. Havaittuja puutteita perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tuodaan esille ja toimenpiteitä niiden poistamiseksi edistetään ja koordinoidaan.
2. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset saatetaan voimaan ja muut ihmisoikeusinstrumentit omaksutaan joutuisasti ja pannaan täytäntöön tehokkaasti: IOK antaa lausuntoja ja tietoja ihmisoikeuksia valvoville ja

seuraaville kv. toimielimille IOV:n tuella.

YK:n vammaisyleissopimuksen 33 artikla edellyttää riippumatonta rakennetta, jonka avulla edistetään, suojellaan ja seurataan sopimuksen täytäntöönpanoa. Artiklan mukaisista tehtävistä huolehtivat lain mukaan **eduskunnan oikeusasiamies, Ihmisoikeuskeskus ja sen ihmisoikeusvaltuuskunta.** Sopimuksen mukaan kansalaisyhteiskunta, erityisesti vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt, on osallistettava ja heidän on osallistuttava valvontaprosessiin täysimääräisesti. Osallistaminen tapahtuu mm. **valtuuskunnan alaisen pysyvän jaoston kautta.**